

# NOVIČNIK LOŠKEGA MUZEJA

## SEPTEMBER 2017



Loški muzej Škofja Loka  
Grajska pot 13  
4220 Škofja Loka  
Tel.: 04 517 04 00  
[www.loski-muzej.si](http://www.loski-muzej.si)

### DOGODKI

#### Odprtje razstave NAŠE TOVARNE - NAŠ PONOS Industrijska dediščina Gorenjske

sreda, 6. september, 19.00  
Galerija Ivana Groharja, Mestni trg 37

Muzeji na Gorenjskem že nekaj let uspešno sodelujejo pri raziskovanju ter pripravi skupnih muzejskih razstav. V letu 2016 so Gorenjski muzej, Gornjesavski muzej Jesenice, Tržiški muzej, Medobčinski muzej Kamnik, Loški muzej Škofja Loka, Muzeji radovljiške občine in Kulturni dom Franca Bernika Domžale, Slamnikarski muzej pripravili zanimiv projekt o industrijski kulturni dediščini Gorenjske.

Od 6. septembra 2017 si boste razstavo lahko ogledali v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu in spoznali značilnosti razvoja gorenjske industrije. Loški muzej na razstavi predstavlja splošen oris industrijskega razvoja na s poudarkom na razvoju in delovanju tovarne klobukov Šešir in tovarne prešitih odev Odeja.



Delavke v tovarni Šešir pri pranju tulcev, pred drugo svetovno vojno, hrani Loški muzej Škofja Loka

## Muzejski večer: SOKOLI in ORLI

sreda, 20. september, 19.00

Galerija Franceta Miheliča, Spodnji trg 1

Letos v Loškem muzeju Škofja Loka obeležujemo športno leto, saj bomo v novembru odprli stalno razstavo športa na Loškem. Med pripravami na odprtje teče akcija *Športam z Loškim muzejem*, v okviru katere pripravljamo razne športno obarvane dogodke. Eden takih bo tudi muzejski večer z naslovom Sokoli in orli.

Iz katerih načel so izhajali Sokoli in orli? Kakšne odnose so imeli med sabo? Kaj so bile glavne skupne točke in kje so se idejno in telovadno razhajali? Na ta vprašanja bomo poskušali odgovoriti, poleg tega pa bomo spoznali Sokole in Orle kot telovadce, ki so prirejali javne nastope, se udeleževali zletov in skupinskih nastopov, tekmovali in prirejali kulturne dogodke. Oboji so skrbeli za telovadni podmladek in v svoje vrste vključevali tudi ženske telovadke. Nekaj skupnih točk so imeli tudi pri javnih manifestacijah, kjer so nosili posebne uniforme imenovane kroje, pri čemer so se sokolski malce razlikovali od orlovskih. Predavala bo kustosinja Loškega muzeja Biljana Ristić.



Loški sokoli, Zasedba 20. septembra  
Hrani Loški muzej Škofja Loka



Sprevod fantovskega in dekliškega  
orlovskega oddelka. Spodnji trg,  
Škofja Loka, 1937/38. Hrani Loški  
muzej Škofja Loka.

## Odprtje razstave Tone Logonder: Spomenik umetnosti in lepoti

sobota, 23. september 2017, 18.00  
Dvorana Gostišča Macesen, Sorica

Vabljeni na odprtje razstave Tone Logonder: Spomenik umetnosti in lepoti, ki jo bomo odprli v dvorani Gostišča Macesen v Sorici v soboto, 23. septembra 2017, ob 18. uri. Gostujoča razstava Loškega muzeja, ki osvetljuje projekt izdelave in postavitve spomenika soriškemu rojaku, impresionistu Ivanu Groharju, bo odprta v okviru tradicionalne septembrske prireditve *Pozdrav jeseni*, ki jo prireja Turistično društvo Sorica.





## Synth day

### Hej punca, a si kaj glasna?!

Delavnica iz “naredi-sam/a” elektronike

sobota, 23. september

15.00–21.00: delavnica

21.00: javni performans

Okrogli stolp Loškega gradu

ČIPke se bodo na Loškem gradu podale v raziskovanje hrupa in eksperimentalne analogne elektronske glasbe. Udeleženske in udeleženci se bodo naučili sestavljanja / lotanja elektronskih vezij in osnovnih znanj o elektronskih elementih, ki tvorijo analogne glasbene naprave. Sestavili bodo enega ali več “naredi-sam/a” inštrumentov iz prve in druge izdaje elektronskih kompletov Theremidi Orchestra (TouchTone, povratni ojačevalec na dotik, MicroNoise, oscilator, Super-in-Low, niskofrekvenčni oscilator).

V drugem delu delavnice bodo udeleženske in udeleženci preizkušali zvočne naprave in skupinsko oblikovali hrupno zvočno krajino za 12 minutno zvočno improvizacijo. Njihovo zvočno raziskovalno delo se bo zaključilo ob 21. uri z javnim performansom. Skupinske analogne zvočne vsebine bodo v postprodukciji objavljene na spletnem video kanalu.

Delavnico bodo vodile: Staška Guček (Kikimore), Barbara Poček (Kikimore), Ida Hiršenfelder (beepblop), Tina Dolinšek (Theremidi Orchestra).

Delavnica je brezplačna. Za udeležbo na ČIPkasti delavnici ni potrebno predhodno znanje, zgolj zvedavo oko, uho in ročice. Na razpolago bodo vsi osnovni materiali, ki jih bodo udeleženske in udeleženci rabili za izdelavo projekta. Število udeleženk in udeležencev je omejeno, potrebne so predhodne prijave na naslov [jana.fojkar@loski-muzej.si](mailto:jana.fojkar@loski-muzej.si).



## Študijski krožek LOČANKE

torek, 26. september, 17.00  
Muzejska soba, Loški muzej Škofja Loka

26. septembra 2017 ob 17. uri v Muzejski sobi na Loškem gradu ponovno pričenjamo s serijo tematskih srečanj, na katerih bomo poglobljali znanje in spoznavali vlogo žensk v preteklosti, še posebej na Loškem področju.

Ob tem se bomo nadalje seznanjali z arhivskim gradivom, časopisjem, fotografijami in predmeti, ki še danes pričajo o zamolčanih zgodbah žensk v preteklosti iz različnih družbenih slojev. Ženske, matere, gospodinje in svetovno uveljavljene umetnice, pisateljice ali znanstvenice so v Škofji Loki in njeni okolici vsekakor pustile sledi. Skozi osebne zgodbe in zgodovinske vire bomo spoznavali, odkrivali in govorili o ženski, ki je skupaj z moškimi ustvarjala zgodovino.

Študijski krožek vodi kustosinja za zgodovino Biljana Ristić, pripravljamo ga v sodelovanju z Zavodom Tri.



*Telovadke žirovskega sokolskega društva, okoli 1930.  
Hrani Loški muzej Škofja Loka.*

## DNEVI EVROPSKE KULTURNE DEDIŠČINE

Predavanje: Konservatorsko restavratorski projekt restavriranja vaškega vodnjaka v Retečah pri Škofji Loki: Obnova sistema za ročno črpanje vode

sreda, 27. september, 19.00

Loški muzej Škofja Loka, Grajska pot 13

Akademski kipar Tomaž Furlan bo predstavil konservatorsko restavratorski projekt restavriranja vaškega vodnjaka v Retečah pri Škofji Loki, s poudarkom na obnovi sistema za ročno črpanje. Vaški vodnjak v Retečah je bil opuščen in delno prekrit s cestnim nasipom kar nekaj časa. Ob obnovi kanalizacije se je ponudila priložnost, da se v vaško središče povrne izgubljena skupna infrastruktura – vodnjak s črpalko. Konservatorsko restavratorski poseg je zajemal restavriranje vodnjaka, pregled jaška in raziskavo možnosti za ponovno uporabo.

Podroben vpogled v drobovje »štirne« je pokazal, da je vodnjak zelo globok, v prejšnjih poizkusih obnove pa je bil uničen in odstranjen notranji del črpalke in cevi, ki so potrebni za črpanje vode. Pri raziskovanju optimalnega načina črpanja je bil Furlanu v veliko pomoč študent strojništva.

Problematike, povezane z vzpostavitvijo ročne črpalke so se kar vrstile. Velika globina vodnjaka, ukrivljenost jaška, omejen prostor za črpalko, kratek hod ročice itd. Verjetno največja težava pa je pozabljeno znanje izdelave ročnih črpalk. Če so včasih delovale, kako se jih torej izdelava danes?



## AKTUALNO

### Trim steza / TELOVADNICA V NARAVI

Trim steza je pohodna pot z vmesnimi tablami, kjer so določene kakšne gibalne vaje in koliko ponovitev naj naredi uporabnik.

Loška trim steza je bila postavljena ob praznovanju 1000-letnice Škofje Loke leta 1973. Steza je bila zasnovana kot krožna pot po gozdu, travnikih in poteh, končala in zaključila pa se je pri vhodu na vrt Loškega gradu.

Leta 2017 so bile table, na katerih so navodila za izvajanje gibalnih vaj, prenovljene. Današnja trim steza je dolga 2700 m. Ima 14 postaj pri katerih se izvaja 23 gibalnih vaj.

Pripravila: Biljana Ristić



## **FRANCE PLANINA** (29. 9. 1901–14. 1. 1992)

geograf, biolog, kartograf, profesor

Letos mineva 116. let od rojstva našega rojaka Franceta Planine.

France Planina se je rodil v Škofji Loki. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je diplomiral leta 1925. Poučeval je na gimnazijah na Otočcu (Hrvaška), med leti 1929–35 v Kranju in nazadnje v Ljubljani. Od leta 1937 dalje je bil zaposlen na banski upravi. Med drugo vojno je bil interniran v Gonarsu. Leta 1943 je postal upravnik pokrajinske šolske založbe v Ljubljani. Po končani drugi vojni je bil med leti 1945–47 član komisije za ugotavljanje kulturnozgodovinske vojne škode. Med leti 1947–53 in nato še med leti 1955–62 je bil gimnazijski profesor. Med leti 1953–55 je bil ravnatelj Prirodoslovnega muzeja Slovenije v Ljubljani.

Skupaj z dr. Pavletom Blaznikom in dr. Tinetom Debeljakom je bil leta 1937 eden glavnih pobudnikov za ustanovitev Muzejskega društva v Škofji Loki, dve leti pozneje pa je bil eden glavnih pobudnikov za ustanovitev Loškega muzeja. Vrsto let je bil član uredniškega odbora Loških razgledov, ki izhajajo od leta 1954. Od leta 1969 do 1979 je bil urednik Loških razgledov. Napisal in priredil je več geografskih učbenikov, vodnikov in kartografskih prikazov Jugoslavije, Slovenije ter posebej Škofje Loke in okolice. Praznovanju tisočletnice Škofje Loke je posvetil knjigo Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino.

Leta 1971 je bil imenovan za častnega občana Občine Škofja Loka. Ob 100 letnici rojstva leta 2001 je bil v Alejo zaslužnih Ločanov postavljen njegov doprni kip.

Pripravila: Biljana Ristić





## KONGRES EUROPASSIONA V KECSKEMETU NA MADŽARSKEM

Jože Štukl, muzejski svetovalec iz Loškega muzeja, se je v dneh od 8. 6. do 11. 6. 2017 kot uradni predstavnik Občine Škofja Loka udeležil 33. letnega kongresa Europassiona v Kecskemetu na Madžarskem. Kongres je potekal v soboto, 10. 6. 2017, v gledališču Jozsef Katona v središču mesta. Pred kongresom smo v preddverju gledališča poskrbeli za promocijo Škofjeloškega pasijona in Škofje Loke s predstavitvijo različnih knjižnih publikacij in razdeljevanjem propagandnega gradiva. V okviru uradnega dela kongresa smo zbranim udeležencem predstavili uspešen projekt vpisa Škofjeloškega pasijona na UNESCOV Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine. V popoldanskih urah je sledila zahvalna sveta maša, nato pa smo si v večernih urah v Arboretumu ogledali veličastno pasijonsko predstavo na prostem. Kongres je tudi letos minil v prijetnem delovnem vzdušju in je bil odlična priložnost za navezovanje stikov ter izmenjavo izkušenj, mnenj in dobrih praks.

Pripravil: Jože Štukl



Predstavitve Škofjeloškega pasijona in vpisa na Reprezentativni seznam pri UNESCO na 33. kongresu Europassiona v Kecskemetu na Madžarskem.

## Sodavičarstvo na Loškem

Šumečo pijačo, narejeno iz vode, ki je pod pritiskom pomešana z ogljikovim dioksidom imenujemo SODAVICA. To umetno mineralno vodo so začeli izdelovati iz potrebe po namizni mineralni vodi. Sodavica je bila lahko samostojna pijača, lahko pa so jo mešali z naravnimi ali umetno pripravljenimi sadnimi sokovi (malinovec s sodavico) ali vinom (brizganec ali špricer).

Sodavico so polnili v posebne steklenice sifonke.

12. junija 1902 je bila ustanovljena Deželna zadruga izdelovalcev sodavice na Kranjskem. Z razširitvijo na vso Slovenijo se je preimenovala v Zadrugo sodavičarjev za Slovenijo. V leti 1933 je spremenila naziv v Združenje proizvajalcev umetnih rudninskih vod – sodavičarjev za Dravsko banovino, s sedežem v Ljubljani. To združenje je bilo leta 1936 ukinjeno. Takrat je bilo v združenju 76 sodavičarjev.

Na Loškem segajo začetki te obrti v 70. in 80. leta 19. stoletja. Večina loških sodavičarjev je prebivalo v mestu, dva sta bila še v Žireh in eden v Železnikih. Njihova prodaja izdelkov je bila omejena na loško ozemlje.

Do sedaj znani najstarejši izdelovalec sodavice v Škofji Loki je Janez Deisinger, ki se je s to obrtjo ukvarjal med leti 1878–1880. Kje se je izučil sodavičarstva ne vemo. Morda je nanj vplival oče, po rodu iz Bavarske, ki se je ukvarjal z izdelavo piva, in brat Jurij, ki je bil gostilničar.

Najbolj znani loški sodavičarji so bili po domače Fušarjevi iz Spodnjega trga. Začetnik te obrti je bil Franc Ravnihar, ki se je te obrti najverjetneje izučil pri Matevžu Miklavčiču, p. d. Soksu, iz Spodnjega trga. Po njegovi smrti je odkupil stroje in sam začel s sodavičarstvom. Pri Fušarjevih je obrt prehajala iz roda v rod vse do leta 1975. Z njimi je prenehala sodavičarska obrt na Loškem.

Pripravila: Mojca Šifrer Bulovec

Literatura:

Sterle, Meta: Sodavičarstvo na Loškem. Loški razgledi 32/1985, str. 112–127



Foto.: Steklenici za sodavico – sifonki. Hrani Loški muzej Škofja Loka

**SODELUJEMO**

## **STRAHLOV VEČER: Od rimskega vodovoda na Puštal nad Trnjem preko mlinov, žag in štirn do prvega vodovoda v Stari Loki**

petek, 22. september, 20.00

Jurjeva dvorana v Stari Loki

Oče in sin, zgodovinar dr. France Štukl in arheolog Jože Štukl, mag., bosta spregovorila o dolgi zgodovini vodovodnih napeljav na širšem območju Stare Loke, od antičnega lončenega vodovoda na hribu Puštal nad Trnjem pa vse do starološkega vodovoda iz leta 1900, prvega v Loki in njeni okolici. Gonilna sila njegove izgradnje je bil starološki graščak Karel vitez pl. Strahl.

Jože Štukl, bo predstavil problematiko »rimskega vodovoda« na Trnju in spregovoril o preskrbi s pitno vodo, ki je v vseh obdobjih človekovega obstoja predstavljala osnovno za življenje potrebno dobrino. V prazgodovini so vodo pridobivali predvsem iz rek in izvirov, medtem ko so v rimskem času v ta namen začeli uporabljati tudi vodnjake. Vodo so od zajetij do uporabnikov napeljevali tudi ob pomoči glinenih vodovodnih cevi.

France Štukl bo spregovoril o vodnih pogonih v predvojni občini Škofja Loka. Pogoni so bili na potoku Hrastnik iz Križne gore, Selščici, Potoku, Suhi, Mrzlem potoku in Strugi. Najstarejši se omenjajo že v urbarju iz leta 1291. Skupaj gre za 13 znanih in registriranih objektov, med katerimi je bilo največ mlinov in žag. Do danes se je od vseh teh objektov ohranila le še elektrarna na Skalcah v Binklju.

Organizator dogodka: Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka

Več informacij: <http://www.staraloka.si/>

## **POSLUŠAJTE / GLEJTE / BERITE NAS**

Vsak ponedeljek nas lahko poslušate v oddaji Muzejski zapiski na Radiu Sora, kjer predstavljamo naše aktualno delo in zanimivosti iz muzeja.

Lahko nas všečkate tudi na Facebooku in nam sledite na Instagramu.

